

สุนัขบางแก้ว

นายสัตวแพทย์นิติ ตังตระการพงษ์
ประธานชมรมอนุรักษ์และพัฒนาไก่ชนนครสวรรค์ พิชณูโลก

สุนัขบางแก้วเป็นสุนัขไทยที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากสุนัขบางแก้วดั้งเดิมที่มีการเลี้ยงอย่างแพร่หลายในตำบลบางแก้ว อำเภอบางระกำ จังหวัดพิจณูโลก ชุมชนที่ขบเลี้ยงสุนัขบางแก้วในสมัยก่อนนั้นมักตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำหรืออยู่บนแพเพราะมีอาชีพทำประมง ในฤดูฝนจะมีน้ำท่วมหลากเริ่มต้นจากแม่น้ำยมที่อยู่ในเขตจังหวัดพิจณูโลกซึ่งปัจจุบันคือบ้านชุมแสงสงคราม แม่น้ำยมแยกเป็นลำน้ำวังแระและลำน้ำบางแก้ว ซึ่งบริเวณลุ่มน้ำเหล่านี้เป็นแหล่งเกิดของสุนัขบางแก้ว เชื่อกันว่าสุนัขบางแก้วเกิดขึ้นครั้งแรกที่วัดบางแก้วซึ่งในสมัยนั้นมีหลวงพ่อรูปหนึ่งชื่อหลวงปู่มาก เป็นพระที่มีเมตตาสูง ท่านสามารถเลี้ยงสัตว์ป่าดุร้ายให้เชื่องได้ สัตว์ป่าหลายชนิดจึงอาศัยอยู่ในวัดของท่าน ในฤดูฝนมักเกิดน้ำท่วมหลากทุกบริเวณในตำบลบางแก้ว สัตว์ป่าจึงมาอาศัยรวมกันเพื่อเอาชีวิตรอดที่วัดของท่าน ดังนั้นบริเวณป่ารอบวัดบางแก้วจึงมีสุนัขป่า สุนัขจึงจอกมาอาศัยอยู่และสุนัขทั้งสองชนิดนี้จึงมีโอกาสผสมพันธุ์กับสุนัขบ้าน การผสมพันธุ์ไม่ได้มีกฎเกณฑ์อะไรและเป็นไปอย่างธรรมชาติ เกิดการข้ามสายพันธุ์ไปมาประมาณร้อยปีจึงเกิดสุนัขพันธุ์บางแก้วขึ้น เมื่อลูกสุนัขเกิดขึ้นมาจะมีรูปร่างลักษณะสวยงามชาวบ้านก็ขอพระไปเลี้ยงจึงเกิดการกระจายพันธุ์ของสุนัขบางแก้ว ประกอบกับหมู่บ้านเหล่านี้มีน้ำหลากน้ำท่วมจึงเลี้ยงสุนัขบางแก้วบนแพที่อยู่อาศัย โอกาสที่สุนัขจรจัดจะหลงเข้ามาผสมพันธุ์ก็ไม่มี ดังนั้นสุนัขบางแก้วจึงรักษาสายพันธุ์แท้ของมันเองโดยธรรมชาติ

การพัฒนาสุนัขบางแก้ว

การพัฒนาสุนัขบางแก้วได้เริ่มขึ้นที่บ้านชุมแสงสงคราม หมู่ที่ 2 ตำบลท่านางงาม (ตำบลบางแก้วเดิม) โดยจัดตั้งชมรมผู้เลี้ยงอนุรักษ์และพัฒนาสุนัขบางแก้วขึ้นในปี พ.ศ.2526 โดยมีผู้นำชุมชน คือ

ผู้ใหญ่ประเทือง คงเจริญ นอกจากนั้นการดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงและแนะนำการทำทะเบียนการผสมพันธุ์ตลอดจนการดูแลรักษาสุขภาพและการป้องกันโรคด้วยการฉีดวัคซีนทุกชนิดโดยหมอยุทธศักดิ์ ศศิเมณฑล ปศุสัตว์อำเภอบางระกำและข้าพเจ้า โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัดพิจณูโลก คือนายสืบ รอดประเสริฐ ให้ใช้เงินองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจณูโลก เมื่อเริ่มพัฒนาสุนัขบางแก้ว ชื่อของสุนัขบางแก้วก็เริ่มติดหูคนที่ชอบเลี้ยงสุนัข “บางแก้วดู” เป็นสโลแกนที่ข้าพเจ้าได้ให้ไว้ในการทำตลาดเป็นที่ชื่นชอบของผู้คนที่นำสุนัขบางแก้วไปเลี้ยงเพื่อเป็นเพื่อนเฝ้าบ้าน เฝ้าสวน จนเกิดกระแสตอบรับสุนัขบางแก้วอย่างดีมาก มีผู้ต้องการเลี้ยงสุนัขบางแก้วจากทั่วประเทศมาหาซื้อสุนัขบางแก้ว สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิจณูโลกได้จัดประกวดสุนัขบางแก้วทุกปีในงานเทิดพระเกียรติพระนเรศวรมหาราชโดยได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจณูโลกเพื่อให้ผู้เลี้ยงได้รู้จักคัดพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ที่ดีไว้ขยายพันธุ์ หลังจากดำเนินงานของกลุ่มผู้เลี้ยงอนุรักษ์และพัฒนาสุนัขบางแก้วได้ประมาณ 10 ปี ก็เกิดมีคำถามจากผู้หาสุนัขบางแก้วไปเลี้ยงว่า “อยากได้สุนัขบางแก้วพันธุ์แท้ๆ” เพื่อนำไปเลี้ยง เราต้องยอมรับว่าการพัฒนาเริ่มต้นในชนบทโดยชาวบ้านชุมแสงสงคราม หมู่ที่ 2 เป็นผู้เลี้ยงบ้านละ 1-2 ตัว ลูกสุนัขบางแก้วที่ผลิออกมาในแต่ละปีไม่พอต่อความต้องการของตลาด พ่อพันธุ์สุนัขและแม่พันธุ์สุนัขแต่ละตัวนั้นสีของขนและขนาดของตัวสุนัขก็มีหลากหลายสี และขนาดลำตัวก็แตกต่างกัน เพราะว่ายังไม่ได้สร้างมาตรฐานของสุนัขบางแก้ว ดังนั้นผู้ที่นำสุนัขบางแก้วไปเลี้ยงจึงเห็นความแตกต่างแล้วคิดว่า เป็นพันธุ์ไม่แท้และเวลามาหาซื้อสุนัขบางแก้วไปเลี้ยงจึงมักเกิดคำถามว่า “อยากได้สุนัขบางแก้วพันธุ์แท้ๆ”

ไปเลี้ยง” สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก โดย นายสัตวแพทย์นิติติ ตั้งตระการพงษ์ จึงได้ประกาศ “เรื่อง การกำหนดมาตรฐานพันธุ์สุนัขไทยพันธุ์บางแก้ว” เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2541 เพื่อให้ผู้เลี้ยง ได้พัฒนาสุนัขบางแก้วไปในทิศทางเดียวกันและคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ประจำพันธุ์ที่แน่นอน เมื่อสร้างมาตรฐานพันธุ์แท้ขึ้นมาและการเลี้ยงจำหน่ายก็เข้าสู่ระบบการทำฟาร์ม ทำให้สุนัขบางแก้วมีรูปร่างสวยงามขึ้น เป็นที่นิยมเลี้ยงไว้เป็นเพื่อนของคนไทย แต่กลัวความดุร้ายของสุนัขบางแก้ว เวลาหาซื้อลูกสุนัขบางแก้วจะถามหา “สุนัขบางแก้วไม่ดุไหม” ข้าพเจ้าจึงออกสโลแกนให้สุนัขบางแก้วใหม่เพื่อให้ผู้เลี้ยงได้รู้จักมาตรฐานพันธุ์สุนัขบางแก้วอย่างง่าย ๆ คือ “สุนัขบางแก้วเป็นสุนัขพันธุ์ไทย, ขนยาว, ปากแหลม, หูเล็ก, หางตั้งเป็นพวง” นี้เป็นรูปร่างของสุนัขบางแก้วที่ได้พัฒนาขึ้นมา จนมีความสวยงามได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ และได้ตัดคำว่า “ดุ” ออกไป ดังนั้น ความดุหรือไม่ดุอยู่ที่การพัฒนาของแต่ละคอกหรือฟาร์ม ผู้ซื้อต้องถามหาซื้อจากคอกเอาเองว่า ต้องการจะซื้อสุนัขบางแก้วไปเฝ้าไร่ เฝ้าสวน เฝ้าบ้าน ก็ต้องซื้อสายพันธุ์ที่ “ดุ” แต่หากต้องการสุนัขบางแก้วไม่ดุก็ต้องหาซื้อสายพันธุ์บางแก้วที่ไม่ดุ อนึ่ง สายพันธุ์บางแก้วไม่ดุจะเป็นการนำสุนัขบางแก้วสู่ตลาดต่างประเทศได้ จะเห็นได้ว่าเราพัฒนาสุนัขบางแก้วตามความต้องการของผู้บริโภค ว่าต้องการแบบไหนเราก็ผลิตของแบบนี้ ออกมาขาย เป็นการพัฒนาไปข้างหน้าซึ่งสักวันหนึ่งเราจะลืมนามหลังของสุนัขบางแก้วซึ่งอาจจะจะมีรูปร่างหรือสีผิดเพี้ยนไปจากของเก่าดั้งเดิม เพราะคำว่า “พัฒนา” แปลว่าทำให้ดีขึ้น ถ้าเราดูสุนัขบางแก้วในปัจจุบันนี้สวยงามมากเป็นที่ต้องการของคนไทย และเริ่มนำไปเลี้ยงในต่างประเทศ แต่มีสิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ การพัฒนาแล้วเปลี่ยนไปจะดีขึ้นหรือเลวลงก็ตอบไม่ได้หรือจะเรียกว่าลืมนามหลัง (ได้ใหม่แล้วลืมเก่า)

ถ้าเราสังเกตให้ดี ๆ จะพบว่าใบหูของสุนัขบางแก้วของเดิมจะเป็นใบหูเล็ก แหลมเป็นรูปสามเหลี่ยม ฐานใบหรือโคนหูห่างกัน ปลายหูเบน

ออกไปข้างๆ เล็กน้อย แต่ปัจจุบันจะเห็นว่าใบหูเหมือนสายพันธุ์ต่างประเทศที่คนไทยนิยมเลี้ยง คือ พันธุ์อัลเซเชียน ใบหูมีขนาดใหญ่ป่องไปข้างหน้า โคนหูชิดกัน ใบหูตั้ง 90 องศา ลักษณะใบหูจึงผิดไปจากสุนัขบางแก้วดั้งเดิมมากจนนักเลี้ยงสุนัขบางแก้วรุ่นใหม่พอเห็นใบหูสุนัขบางแก้วรุ่นเก่าบอกว่าไม่ใช่สุนัขบางแก้ว เรื่องใบหูสุนัขบางแก้วก็เป็นส่วนหนึ่งที่ น่าสนใจ นักพัฒนาสุนัขบางแก้วหรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ควรนำไปพิจารณา เพราะคำว่า “อนุรักษ์” แปลว่า “รักษาให้คงเดิม” ดังนั้น จึงขอฝากข้อคิดว่าเราจะทำอย่างไรต่อไป จะแก้ไขไหม? หรือจะปล่อยให้ไปก่อนเพราะว่าความผิดเพี้ยนมี นิดหน่อยยังไม่ถึงกับเสียหายและเป็นการพัฒนาไปในทางที่ดีเพราะว่าเราใช้ข้อสองคำรวมกัน คือ “อนุรักษ์และพัฒนา” อย่างไม่ทิ้งกันนักผสมพันธุ์สุนัขบางแก้วที่เรียกตัวเองว่า “บริสุทธิ์” ควรหาความรู้ในเรื่องนี้หรือไปปรึกษานักพันธุศาสตร์เพื่อหาแนวทางแก้ไข เพราะว่าเราสังเกตเห็นสุนัขบางแก้วเริ่มตามหูแล้วเพราะกลัวหูไม่ตั้ง อาจจะเป็นลางบอก ว่าใบหูใหญ่เกินไปแล้ว

“เราจะอนุรักษ์สุนัขบางแก้วดั้งเดิมไว้ได้อย่างไร ?” คำถามนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะบอกว่าโดยธรรมชาติแล้วสัตว์ทุกชนิดจะดำรงสายพันธุ์ของตัวเองไว้โดยธรรมชาติอยู่แล้ว อย่างที่เราทราบกันคือสัตว์ป่าจะดำรงเผ่าพันธุ์ของตัวเองไว้เพราะอยู่ในป่า เรามาพิจารณาสุนัขบางแก้วดูบ้างว่า ดั้งเดิมก็คือ สัตว์ป่าสายเลือดสัตว์ป่า คือ สุนัขจิ้งจอกเมื่อแรกเกิดก็ดำรงชีพแบบอิสระเป็นหมาวัด กินอิมบ้างไม่อิมบ้าง ต้องเข้าป่าล่าสัตว์กินบ้างเพราะว่าวัดอยู่ในป่า นิสัยป่าจึงติดอยู่ในสุนัขบางแก้วมาก แต่ในปัจจุบันสุนัขบางแก้วเป็นสัตว์เมืองถูกขังกรงบางตัวโชคดีหน่อยก็มีบริเวณบ้านให้วิ่งเล่น ตัวที่โชคดียิ่งๆ คือ พวกเฝ้าสวนได้ใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม อาหารการกินก็เปลี่ยนไปหมด คือ กินอาหารเม็ด กินอาหารเหมือนมนุษย์อวกาศ กินเอาคุณภาพ กลิ่นรสไม่คำนึงถึง ลักษณะการเลี้ยงดูสุนัขบางแก้วก็เปลี่ยนไปจาก 30 ปีที่แล้ว ดังนั้น รูปร่างและนิสัยย่อมเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา จึงยากต่อ

การที่จะอนุรักษ์เอาไว้ ผู้เลี้ยงสุนัขบางแก้วต้องยึดเอามาตรฐานพันธุ์เป็นหลัก จึงจะอนุรักษ์สุนัขบางแก้วได้ได้อย่างยั่งยืน

ความโชคดีของสุนัขบางแก้วก็คือได้รับพระราชทานถ้วยสมเด็จพระรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีฯ ในการประกวดสุนัขบางแก้วในงานสงกรานต์ของเทศบาลนครพิษณุโลกประจำปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จึงนับว่าเป็นถ้วยรางวัลที่ยิ่งใหญ่และน่าภูมิใจของผู้เลี้ยงสุนัขบางแก้วจังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบันนี้สุนัขบางแก้วเป็นสุนัขทรงเลี้ยงของพระองค์เจ้าภริยาภิรมย์ภักดี พระองค์ท่านมีความพระเมตตาต่อสุนัขบางแก้วทรงเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมฟาร์มสุนัขบางแก้วเกือบทุกฟาร์มในจังหวัดพิษณุโลกและทรงพระราชทานถ้วยรางวัลในการประกวดสุนัขบางแก้วในงานเทิดพระเกียรติพระนเรศวรมหาราชและงานกาชาดจังหวัดพิษณุโลก ดังนั้น จึงจัดได้ว่าสุนัขพันธุ์บางแก้วเป็นสุนัขของประเทศไทยที่พวกเราควรหามาเลี้ยงไว้เพื่อเป็นการสืบสานสายพันธุ์และการอนุรักษ์ให้สุนัขบางแก้วอยู่ยั่งยืนคู่ประเทศไทยตลอดกาล

ผู้เลี้ยงสุนัขบางแก้วในจังหวัดพิษณุโลกได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่า การพัฒนาสุนัขบางแก้วได้ดำเนินการมาสิบกว่าปีแล้วควรจะก่อตั้งสมาคมขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์สุนัขบางแก้วให้อยู่ในมาตรฐานพันธุ์และเผยแพร่ให้มีการเลี้ยงสุนัขบางแก้วไปทั่วประเทศ มีการรับรองสายพันธุ์สุนัขบางแก้วทุกตัวที่ผ่านสมาชิกของสมาคมตามหลักสากล ปัจจุบันนายสุวัฒน์ชัย พิมพ์โพธิ์ เป็นนายก “สมาคมส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาสุนัขไทยพันธุ์บางแก้ว” ซึ่งตั้งอยู่ที่ 2/75 ถนนเทพารักษ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000 เนื่องจากสมาคมมีสมาชิกมากและความต้องการของผู้ซื้อมีจำนวนมากจากทั่วประเทศ จึงทำให้การบริการของสมาคมเกิดความล่าช้า สมาชิกของผู้เลี้ยงสุนัขบางแก้วบางส่วนจึงได้

ตั้งสมาคมใหม่ คือ “สมาคมสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วแห่งประเทศไทย” เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกผู้เลี้ยงสุนัขบางแก้วทั่วประเทศ นายกสมาคมท่านปัจจุบัน คือนายสามารถ สิงโตทอง อยู่บ้านเลขที่ 44/3 หมู่ที่ 7 ถนนสีหราชเคโชชัย ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000 โทร 081-9800978

จะเห็นได้ว่ามีผู้เลี้ยงสุนัขบางแก้วอย่างแพร่หลายภายในประเทศ และได้นำไปเลี้ยงยังต่างประเทศทั้งในอเมริกาและยุโรป เพื่อต้องการให้สุนัขบางแก้วเป็นสุนัขไทยสายพันธุ์หนึ่งที่มีผู้เลี้ยงสุนัขทั่วโลกได้รู้จักเหมือนสุนัขไทยพันธุ์หลังอนที่ได้รับการจดทะเบียนจากสมาคมสุนัขโลกแล้ว สมาคมส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาสุนัขไทยพันธุ์บางแก้ว และสมาคมสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วแห่งประเทศไทยจึงได้ร่วมมือกับสมาคมพัฒนาพันธุ์สุนัข (ประเทศไทย) ได้ทำมาตรฐานสายพันธุ์สุนัขไทยบางแก้ว (Breed standard for Thai Bangkaew) เพื่อนำไปจดทะเบียนต่อสมาคมสุนัขโลก ซึ่งขณะนี้ได้รับการยอมรับแล้วและยังรอการประกาศอย่างเป็นทางการ ดังนั้น คนไทยควรจะมีภาคภูมิใจว่ามีสุนัขบางแก้วได้รับการจดทะเบียนต่อสมาคมสุนัขโลกเป็นพันธุ์ที่สองต่อจากสุนัขไทยหลังอน ซึ่งเป็นการประกาศให้ชาวโลกได้รับรู้และหาสุนัขบางแก้วไปเลี้ยง จังหวัดพิษณุโลกประเทศไทยจึงเป็นเพียงแหล่งกำเนิดสุนัขไทยพันธุ์บางแก้วเท่านั้นหมายความว่าคนทั้งโลกเป็นเจ้าของสุนัขไทยพันธุ์บางแก้ว ชาวพิษณุโลกและคนไทยทั้งประเทศจึงควรรหาสุนัขบางแก้วไปเลี้ยงเป็นการอนุรักษ์สายพันธุ์ของสุนัขที่ซื่อสัตย์ รักเจ้าของและสวยงาม เป็นสุนัขที่น่ารักเหมาะที่คนทั้งโลกนำไปเลี้ยง และทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั้งโลกว่า “จังหวัดพิษณุโลกเป็นแหล่งกำเนิดของสุนัขไทยพันธุ์บางแก้ว”

เอกสารอ้างอิง

นิติต ตั้งตระการพงษ์. 2529. หมายางแก้ว. พิษณุโลก:
โรงพิมพ์ตระกูลไทย.

นิติต ตั้งตระการพงษ์. 2533. หมายางแก้ว. พิษณุโลก:
โรงพิมพ์ตระกูลไทย.

นิติต ตั้งตระการพงษ์. 2541. หมายางแก้ว. พิษณุโลก:
โรงพิมพ์ตระกูลไทย.

นิติต ตั้งตระการพงษ์. 2546. หมายางแก้วสัตว์คูบ้านเมือง
สองแคว. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก. 2548. สุนัขบางแก้ว
OTOP มีชีวิตเมืองสองแคว. ยุทธศาสตร์การ
พัฒนาจังหวัด ปี 2548.